

ARGUVAN KÖYLERİNDE

UĞUR ALMA ÂDETİ

Hüseyin ŞAHİN*

Türk toplumunda kadının sosyal alanlardaki rolü ile ekonomik faaliyetlerdeki rolleri arasındaki farklılıkların gelenek ve göreneklerle de biçimlenip yansıdığını görmekteyiz. Geleneksel kültürümüzde kadının toplum hayatı içerisinde bir statüsü vardır. Statüler davranış kalıplarıyla biçimlenir ve belirlenir. Bir toplumun davranış kalıpları, o toplumun bireyleri tarafından tartışmasız kabul edilir ve uyulur. (Wels, Calvin, Sosyal Antropoloji Açısından İnsan ve Dünyası İstanbul 1972). "Kadın, toplumumuzdan statü ve roller bakımından ayrı ayrı yerleri erkeklerle paylaşmaktadır. Kişiler bu kalıplara bazen doğumlarıyla, bazen de doğumdan sonra yerleştirilirler. Toplumumuzda daha doğum öncesi beklentilerden bile, doğacak çocuğun erkek olma beklentisi kadının ikincil bir statü ve role yerleştirildiğini göstermektedir."

Araştırma konumuz olan "Uğur alma" adetinin Malatya İli Arguvan İlçesi Köylerinden yaygın bir biçimde görülmesi, bizi bu adetin uygulandığını araştırmaya yöneltti.

Araştırma yöremizde görülen uğur alma adeti kadının gebelik döneminde ve gebelik dışı normal hayatı içerisinde ikili bir sergilenişle uygulandığını görmekteyiz. Bu adetin uygulayıcısı durumunda aktif görevi yüklenen kadınlardır.

I. Uğur alma adetinin hamile kadınlara uygulanışı

Araştırma yöresinde hamilelik döneminin başlaması bir çok kaçınma yasaklama v.b. uygulamaları da beraberinde getirir. Bizim burada konumuz "Uğur alma" olduğu için diğer uygulamalara giremeyeceğiz.

Bir kadının gebe olduğu anlaşıldığında, köyün kadınları, gebe kadın bir yolda yürüdüğü, bir yere gittiği zaman onunla karşılaştıklarında hemen durur beklerler. Bu bekleme anında, sırtlarında ağır bir yük dahi olsa bu bekleme kuralı değişmez. Gebe kadın, önlerinden geçtik-

ten sonra yola devam ederler. Buna uğur alma ya da "Uğurun kesilmemesi" denilmektedir.

Eğer gebe kadının uğuru alınırsa yani yolu alınırsa ki uğur yol anlamına da gelmektedir bu büyük bir günah olarak sayılır. Gebe kadının karnında taşıdığı çocuk, erkek olabilir düşüncesiyle uğurunun alınmamasına büyük dikkat gösterilir.

II. Uğur alma adetinin erkeklere uygulanışı

Araştırma yöremizde kadınlar, ister hamile olsun isterse olmasınlar-bu kategoriye kızlar da dahildir- erkeklerin uğurunu kesemezler. Bir erkekle bir kadın aynı yolda karşılaştıklarında kadının sırtında ne kadar ağır bir yük olursa olsun ya da kadın hamile olmuş olsun, erkek kendi önünden geçene kadar bekler ondan sonra yoluna devam eder.

Diğer bir uygulama biçimi ise, bir kadın bir yerde otururken eğer karşıdan ya da önünden bir erkeğin geçtiğini görürse hemen ayağa kalkar ve onun geçmesini bekler. Onun "Uğuruna durmuş" olur.

Araştırma yöresi içerisinde bulunan bir köyden tespit ettiğimiz bir örnek olay ise ilgi çekicidir. Köyden Malatya'ya giden bir kadının şehirde erkeklere karşı göstermiş olduğu davranış yörede devamlı anlatılmaktadır. Köyden A. . . ile kocası şehire gitmişler. Koca, eşini tanıdığı bir bakkala bırakıp gitmiş. Kadın, bakkalın önünden geçen erkeklerin "Uğuruna duruyor"muş.

Kaynak kişilere "Neden uğura duruyorsunuz?" diye sorduğumuzda, "Erkek gök, kadın yerdir." demişlerdir. Bu düşünceden anlaşılacağı üzere, geleneksel kültürümüzün toplum hayatı içerisinde biçimlendirdiği roller ve statüler bakımından erkeklerin yerinin kadınlardan daha önce geldiği, açıkça görülmektedir. (Daha geniş bilgi için Bkz. ŞAHİN, Hüseyin: Morhamam Köyünde (Malatya) Annelik, Doğum, ve Bebekle ilgili İnançların ve Sorunların Sosyal Antropolojik Etüdü, Fırat Üniv. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Elazığ, 1985)

* Kültür Bak. Malatya İl Kültür Müdürlüğü
Folklor Araştırmacısı